

Podium

FoU-magasin fra Universitetet i Tromsø, Det kunstfaglige fakultet - #03/2009

Et nytt kunstfaglig fakultet

Kunstfaglig samling

■■■■ I denne utgaven av FoU-magasinet Podium vil leseren møte et nytt kunstfaglig fakultet som ett av seks fakulteter i det nylig fusjonerte Universitetet i Tromsø. Nyskapningen *Det Kunstfaglige Fakultet* består av Forfatterstudiet, Musikkonservatoriet, Kunstakademiet, Kunst- og kulturformidling og Musikk/Dans/Drama i Lærerutdanningen. Ved å samle disse fagene i en egen enhet søker Universitetet i Tromsø både å styrke og utvikle kunstfagenes særegenheter på deres egne premisser og å utfordre det fusjonerte universitetet i forhold til kunstfagenes rolle i skapelsen av et Nytt Universitet.

■■■■ Prorektor Curt Rice sier i sin blogg: «I dette bildet kan kunst og kultur fungere som bindeledd, utfordrer og energiskaper. Fusjonen gir gode muligheter for krysskoblinger mellom kunst og akademiske disipliner.»

■■■■ Artikkene i Podium 3/2009 representerer fakultetets bredde gjennom presentasjoner og debatt knyttet til aktuelle problemstillinger i vidt forskjellige kunstfelter, som likevel har det til felles at det kunstfaglige står i sentrum.

Hilde Synnøve Blix - redaktør

<i>Kunstfag henger sammen med alt</i>	<i>s</i>	<i>04</i>
<i>Kunst- og kulturformidling</i>	<i>s</i>	<i>06</i>
<i>Fest som pensum</i>	<i>s</i>	<i>08</i>
<i>Teater som forskningsstrategi</i>	<i>s</i>	<i>10</i>
<i>Nordisk komposisjonsnettverk</i>	<i>s</i>	<i>12</i>
<i>Om skrivekunsten</i>	<i>s</i>	<i>14</i>
<i>Asylsang</i>	<i>s</i>	<i>16</i>
<i>Teatermusikk</i>	<i>s</i>	<i>18</i>

- Potetens historie spiller samfunnsutviklingen (s. 19)

Alt henger sammen med alt

Et eget fakultet for kunstfagene både forplikter og gir nye muligheter. Nå må vi skape forståelse for at kunstfagene har en selvsagt plass både i universitetet som kunnskapsinstitusjon, og i samfunnet for øvrig.

■■■■ Anne Aagaard

Da er vi i gang! Det nye universitetet i nord med eget kunstfaglig fakultet. For en fantastisk mulighet til å sette fokus på og synliggjøre kunstfagenes betydning og rolle i utdanningssammenheng og samfunnet generelt.

Anerkjennelse: Tidligere høgskolerektor Ulf Christensen har uttalt at universitetsstyrets avgjørelse om å etablere et eget kunstfaglig fakultet både er et signal om at det kunstneriske fagfeltet tas på alvor og et ønske om å prioritere kunstfagene. Det ligger en type anerkjennelse i dette som er et betryggende utgangspunkt for et fakultet som trenger hele organisasjonens aksept for de muligheter og utfordringer som byr seg når utøvende kunstfaglige uttrykk skal betraktes som en selvsagt del av en tradisjonell vitenskapelig institusjon.

Av samtlige universiteter i Norge er det kun Universitetet i Agder som har eget kunstfaglig fakultet, og da med en noe smalere studieportefølje enn oss i Tromsø. Her kan vi tilby studier innen

utøvende musikk (både rytmisk og klassisk sjanger på masternivå), faglærerutdanning i musikk, billedkunst, forfatterstudium (med grunnkurs og påbyggingsenhet), kunst- og kulturformidling, samt musikk, dans og drama i lærerutdanningene.

Muligheter: Et eget kunstfaglig fakultet både forplikter og gir muligheter. Vi som kommer fra den tidligere Høgskolen i Tromsø har

«Vi har kunsten for at vi ikke skal bli ødelagt av sannheten»

- Nietzsche

nå fått ett par tusen nye kollegaer som vi etter intensjonene med fusjonen skal involvere og inkludere i de kunstneriske fagområder. Vi skal bevege oss mot

og over i andre fagområder, og ikke minst etablere både en administrativ og en faglig posisjon i en organisasjon der de utøvende kunstfagene er nye kunnskapsfelt.

Lillebror: I universitetssammenheng betraktes vi som et lite fakultet. Med 80 fast ansatte og 250 studenter virker vi nok umiddelbart som en lillebror i en organisasjon der det største fakultetet til sammenligning har flere hundre ansatte og noen tusen studenter. Tar vi imidlertid i betraktning den høye graden av spesialisering som er knyttet til kunstfaglige studier, blir bildet straks mer nyansert. Vi har en lang rekke kortsidsengasjementer og timelærere. Til sammen var 350 personer engasjert ved avdelingen i fjor, en nødvendighet for å gi hver enkelt student den kompetanse som er påkrevd. Vel halvparten av studentene ved fakultetet har individuelle studieløp. Det vil si at i overkant 100 av fakultetets studenter har individuelle fag og emnekombinasjoner, utdanningsplaner, timeplaner, undervisningsutstyr, spesialrom og faglærere.

Tverrvitenskapelig: Det er flere begrunnelser for universitetsstyrets be-

slutning om å etablere et eget kunstfaglig fakultet. En av flere nærliggende forklaringer er mulige synergieffekter som har vært vektlagt som et sentralt poeng med fusjonen. Det stilles nå krav til at universitets- og høgskolesektoren i større grad skal tenke overgripende og tverrvitenskapelig. Kravene er basert på erkjennelsen om at alt henger sammen. Vi beveger oss innenfor en stadig mer globalisert og kompleks verden der større helhetssyn er nødvendig. Kunstfagene har de senere år inngått i samarbeid med mange ulike vitenskaper. Kunst og helse er eksempel på en ny og spennende tverrfaglig disiplin. Ny medisinsk forskning antyder for eksempel at musikere er bedre samtalepartnere enn oss andre. En forenklet nevrologisk forklaring er at musikers evne til å lytte og forstå (avkode) det de hører er større enn hos andre mennesker. Kanskje er det utøvende musikere vi i fremtiden skal sende til forhandlingsbordene som meglere i konfliktområder? For øvrig er det også en økende trend at musikk og billedkunst brukes i formidling av annen forskning. Ved det nye UiT har vi gode muligheter for spennende samarbeids- og forskningsprosjekter som kan imøtekomme behovet for akademikere som kan tenke langt utover sine egne fag.

Synliggjøre egenverdi: Universitet- og høgskolesektoren nedsatte for halvannet år siden et dannelsesutvalg som skulle se nærmere på innholdet i og målene med høyere utdanning i Norge. Utvalget har nå bedt sektoren foreta en dyptgri-

pende debatt om grunnleggende spørsmål: Hva slags verdier og grunnleggende faglig tenkning skal prege universitetene og høyskolene? Hvordan skal høyere utdanning forme det norske samfunnet?

Når vi nå er blitt en del av en ny institusjon og er på en arena der utøvende og skapende kunstfag ennå står uten en avklart plass i kunnskapsproduksjonen, betyr det at vi alle har en viktig jobb å gjøre. I dette arbeidet må vi konsentrere oss om å gripe den muligheten som ligger i et eget kunstfaglig fakultet. Vi må synliggjøre at kunstfagene har egenverdi også langt utover det å være spennende, underholdende, til pynt og provokasjon, en utfordring for følelser, tanker og erkjennelse, nyttige hjelpovitenskaper og betydningsfull innen vitenskapelig formidling. Vi må skape forståelse for kunstfagenes egenverdi og plass både i universitetet som kunnskapsinstitusjon, og i samfunnet for øvrig, (blant annet i kampen om status som basisfag i grunnskolen). Dette krever en grunnlagsrefleksjon som er strevsom, men nødvendig, og det er å håpe at det nye UiT tar del i denne dannelsesdebatten, og at vi ved det nye kunstfaglige fakultetet benytter anledningen til medvirke aktivt. Målet må være at kunstfagene med selvfølgelighet inngår i begrepet ALT. ■

Anne Aagaard er fakultetsdirektor, Det kunstfaglige fakultet, UiT.

For studietilbud, se: www.uit.no

Ingeborg Annie Kristine Lindahl, Making Positivity, performance fra semesterutstillingen ved Kunstakademiet i Tromsø, desember 2008. Foto: Kunstakademiet, UiT.

Kunstakademiet i Tromsø

■ Kunstakademiet i Tromsø ble opprettet i 2007, er det yngste av fire kunstakademier i Norge, og det nordligste i verden. Akademiet tilbyr en 3-årig bachelor i samtidskunst, og har de tre første leveårene hatt svært god søkning til studiet. I 2009 er det nærmere 40 studenter ved akademiet, tre fast tilsatte professorer og førsteamanuensiser, og i tillegg benyttes det en rekke tilreisende lærere med høy kompetanse på feltet.

Byen Tromsø, regionen og de nordlige, sirkumpolare områder har både geografiske, naturgitte og kulturelle forhold hvor samtidskunst har muligheter for å spille en aktiv, nyskapende og utfordrende rolle. Kunstakademiet har i sin profil et særlig fokus på stedsorientering, økologi, samfunn og identitetspolitikk og utvikling av kunstpraksis i forhold til dette.

Nord-Norge er rikt på ressurser, i natur og kultur. Naturen er kontrastfylt og spektakulær. Bosettingen er spredt, sosialt og kulturelt sammensatt og preget av tilpassing til omgivelser og næringsliv. I dette store spenningsfeltet vil Kunstakademiet utvikle kunstpraksis. ■

<http://www.kunstakademietitromso.no/>

Brobygger mellom kunstner og publikum

Rollen som tilrettelegger for kunstnerisk utøvelse og mellomledd og tilrettelegger for menneskers opplevelser, er fokus for Det kunstfaglige fakultets studium i kunst- og kulturformidling.

■■■■ Kjell Magne Mælen

Kunst- og kulturformidling finner sted i en rekke sammenhenger; i offentlige og private organisasjoner og institusjoner, i media, i regi av private interesse- og frivillige organisasjoner, på skoler og arbeidsplasser.

I grunnskolen, på kulturskoler, i den videregående skole og på høyskoler og universiteter lærer og studerer barn og unge – ja, voksne også – hvordan de kan uttrykke seg kreativt og kunstnerisk. Mange har et ønske om et yrkesliv som kulturarbeidere, utøvere og kunstnere og en viktig side av en yrkesutdanningen er å lære seg å formidle sin kunst til de som skal oppleve den.

Gammel oppgave: Historien viser imidlertid at kunstnere ikke alltid har fått i stand gode formidlingssituasjoner uten hjelp. Skuespillerne i teatret under Akropolis kunne ikke utføre sine oppgaver uten forfattere som skrev teksten, uten steinhuggere som konstruerte teatret og laget en perfekt akustikk, uten håndverkere som laget klærne og maskene, uten Aristoteles og hans lærebok (1) om tragedier og komedier, uten de som lærte bort talens, sangens og bevegelsens teknikker, uten det offentlige (2) som finansierte og fordelte midler mellom kunstnergruppene og uten arrangører.

En ny profesjon: Men så underlig det enn kan høres ut: Det er kun i løpet av

de siste tiårene at arrangørens – eller bedre – kunst- og kulturformidlerens rolle, er blitt viet oppmerksomhet som en profesjon som trenger å systematisere sine erfaringer og lære mer om hvordan oppgavene kan utføres bedre. Det er dette som er fokus for Det kunstfaglige fakultets studium i kunst- og kulturformidling. Her legges det vekt på de utfordringer og rammebetingelser som kunst- og kulturformidleren må forholde seg til i sitt daglige virke. Formidlerens rolle som tilrettelegger for kunstnere og kunstnerisk utøvelse på den ene siden og som mellomledd og tilrettelegger for publikums opplevelser på den andre, står sentralt. Kunstformidlerens forhold til bevilgende myndigheter og den øvrige offentlighet blir også behandlet, fordi dette influerer sterkt på mange sider av formidlingsarbeidet.

Fagtilbudet: Konkret består fagtilbudet av seks emner:

1: Emnet *Om kunst- og kulturformidling* gir anledning til refleksjon rundt grunnleggende problemstillinger som gjelder for kunst- og kulturfeltet i allmennhet samt kulturpolitikk og kunst- og kulturformidling i særdeleshett.

2: I emnet *Publikumsutvikling* er fokus lagt på publikumsutviklingsstrategier i vid forstand, samt hvilke krav som bør settes til en

organisasjon som ønsker å nå konkrete publikumsutviklingsmål.

3: I emnet *Kulturprosjektledelse* dreier det seg om å lære hvordan konserter, forestillinger, festivalarrangementer, utstillinger og lignende hvor møte med publikum er sentralt, best kan organiseres og avvikles.

4: Emnet *Ledelse og kunnskapsutvikling i kunst- og kulturorganisasjoner* har fokus på praktisk ledelse og personalutvikling i moderne organisasjoner i kunst- og kulturfeltet, og på sammenhengen mellom organisasjonskultur, lederskap og kompetanseutvikling.

5: I emnet *Kunstformidling blant barn og unge* skal studentene tilegne seg kunnskap om hvordan de kan stimulere til og tilrettelegge for barn og unges møte med ulike kunstuttrykk, og om formidling av barn og unges egne kunstuttrykk.

6: Emnet *Musikkartistutvikling* gir kunnskap om den norske musikkbransjen. Studentene lærer også å utarbeide en musikkartistutviklingsplan med vekt

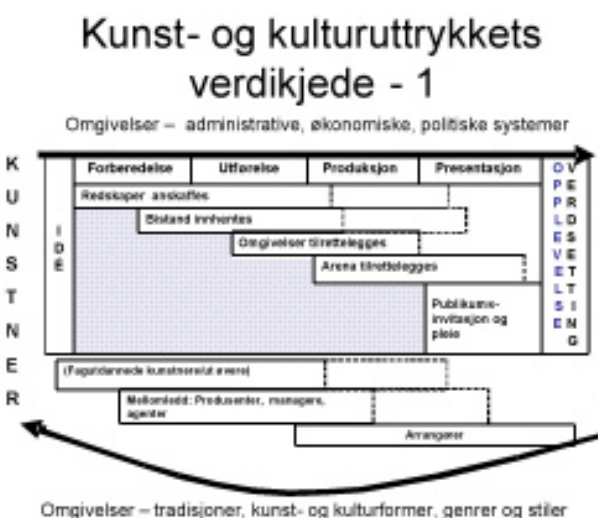

Foto: Det Kunstfaglige fakultet, UiT.

på image, artistens styrke og svakheter, evne til omstilling, inntekts-, forretnings- og produktområder, merkevarebygging og relasjonsbygging i forhold til publikum og media.

Fagtilbudet er samlingsbasert og på den måten tilpasset det faktum at mange kunst- og kulturformidlere ikke kan ta seg fri fra sitt arbeid for å sette seg på skolebenken i år etter år. Denne innsikten er så klart integrert i studieopplegget, at den enkelte student skal bringe med seg sine egne case inn i studiet og arbeide med dem, ikke bare som eksempler, men også som eksamensbesvarelser. På denne måten blir studiet ekstra relevant.

Samarbeid: Fagtilbudet i kunst- og kulturformidling baserer seg på en bestemt forståelse av hvordan man beskriver sammenhengene i det utøvende kunst- og kulturlivet. Den amerikanske sosiologen Howard S. Becker (3) legger til grunn at *alle kunstverk innebærer et samarbeid mellom alle dem som har noe som helst med sluttresultatet å gjøre*. Det følger av dette at kunstneriske produkter ikke oppnår en verdi i seg selv, men snarere får sin verdi fra det nettet av samarbeidende eller kollektive aktiviteter og omforente konvensjoner som utgjør de omgivelsene kunstnere er avhengige av for å kunne unnfange, utføre og frembringe sine produkter.

For å si det på en annen måte: Kunst- og kulturfeltet består av nettverk av samvirkende aktiviteter som involverer alle de som bidrar til at et kunstnerisk produkt til slutt får den formen det har. Disse nettverkene inkluderer bidragsytere og støttepersonell som hjelper til med materialer, råstoff, lagerredskaper, instrumenter og annet arbeidsgrunnlag, eventuelt de menneskelige støtteressursene som må til. Videre består de av de menneskene som sørger for å organisere distribusjonen – for eksempel turnéorganisatorer og arrangører, de støttespillerne som frembringer de ytre rammebetingelsene for at kunstproduksjon og opplevelse er mulig, og sist men ikke minst; publikum.

Verdikjede: Denne sammenhengen kan vi framstille som en verdikjede (se figur) hvor prosessen fra idé til opplevelse vises som en kjede av samvirkende aktiviteter, av ulike bidrag som involverer et stort nettverk av støttepersonell og hvor kunst- og kulturformidlerens rolle som arrangør blir klarlagt. Verdikjeden omgis av administrative, økonomisk og politiske systemer og rammebetingelser og påvirkes av tradisjoner, kunst- og kulturformer, genrer og stiler.

Ved å klarlegge hvordan formidleren er integrert i kunst- og kulturuttrykkets verdikjede, blir det enklere for den enkelte å analysere og forstå sin rolle og utforme den.

Høgskolen i Tromsø har tidligere tilbudt enkeltemner i kunst- og kulturformidling siden høsten 2002. Hvert semester har tilbudet hatt mellom 20 og 30 studenter. Fra høsten 2009 blir tilbudet også gitt i form av en bachelorgrad. Også den er samlingsbasert og laget slik at studentene enkelt kan innpasse andre emner som er tatt ved Universitetet i Tromsø eller ved andre læresteder.

I utdanningen av utøvere i flere forskjellige kunstfag, har formidling en naturlig plass, og i denne sammenhengen bidrar kunst- og kulturformidlingsfaget til å gjøre kunstutdanningsverdikjeden som det nye kunstfaglige fakultetet tilbyr, mer komplett. ■

Kjell Magne Mælen er dekan på Det kunstfaglige fakultet, UiT, og universitetslektor i kunst- og kulturformidling.

(1) *Poetikken – om hvordan kunstneren skaper sine verker ved hjelp av bestemte regler og prinsipper for komposisjon.*

(2) *Først den folkevalgte koregen, så den ansatte tjenstemannen agonothetes*
(3) *Becker, H. S. (1982) Art worlds. Berkeley, University of California Press.*

(figur) *Kjell Magne Mælen: 'Arts Centres as Audience Relationship Managers' – PhD-avhandling.*

Fest i førskolelærere utdanninga

Njål Erlend Hansen, Daniel Angelsen Paulsen, Mads Sørli og Tom André Agnalt underholder på førskolelærerfest.
Foto: Marte Sverdrup Liset.

Det har blitt tradisjon at førskolelærerstudentene arrangerer fest for andre studenter og lærere i utdanninga. Kan det å arrangere fest for voksne være relevant undervisning i drama og musikk for kommende førskolelærere?

//// Bengt Arve Haugseth og Marte Sverdrup Liset

De fleste studentene vi møter i førskolelærerutdanninga har liten eller ingen erfaring med drama og musikk. Noen har negative opplevelser knyttet til fagene fra egen skolegang og mange har liten tro på at dette er fag de kommer til å mestre. Studentene viser ofte liten forståelse for at de er nødt til å utvikle sine egenferdigheter i de estetiske fagene, og synes det er lite motiverende å øve for å forbedre sin egen prestasjon. De ser ikke nødvendigvis at dette er en viktig forutsetning for at de i neste omgang skal kunne lede ulike aktiviteter og inspirere ungene til å bruke fagene i barnehagen. Det er en utfordring å legge opp undervisninga på en slik måte at studentene kan utvikle sine egenferdigheter, og samtidig se at undervisninga er yrkesrelevant.

- Dere skal arrangere fest: Omtrent midtveis i studieåret har førskolelærerstudentene et tverrfaglig temaarbeid som går over to uker. Musikk, drama og forming har hovedansvaret for prosjektet, men også KRL og pedagogikk inngår. De siste tre årene har det estetiske temaarbeidet i den stasjonære førskolelærerutdanninga vært å arrangere en solfest. I år fulgte den samlingsbaserte førskolelærerutdanninga etter med å arrangere ”en mørk fest” i mørketida.

Mandag morgen i den første uka får studentene beskjed om at de skal arrangere en fest for studentene på de andre trinnene i utdanninga. Studentene blir delt i seks grupper, og hver av gruppene får en praktisk oppgave, en dekorasjonsoppgave og en underholdningsoppgave knyttet til festen. I tillegg til at det utnevnes en leder i hver gruppe, er det en egen ledergruppe. Disse har et overordnet ansvar for økonomi, koordinering av gruppene og sammenhengen i festprogrammet. Studentene får et lite beløp (ca. 2000 kr.) fra skolen til temaarbeidet, men må ellers bruke inngangspenger eller søke studentrådet om støtte for å dekke utgifter ut over dette.

Å bli motivert til å arbeide: Vi har opplevd at studentene blir veldig motiverte av denne oppgaven. Det at de skal prestere noe overfor andre studenter, gjør at de legger ned utrolig mye arbeid disse to ukene. At arbeidet resulterer i noe ”ordentlig” og ikke bare er en fiktiv skoleoppgave, er også en motivasjonsfaktor.

Oppgaven gir studentene en helt åpenbar grunn til å skaffe seg kunnskaper og ferdigheter i de estetiske fagene. Ofte har de konkrete tanker om hva de ønsker å få til i sitt underholdningsbidrag, og det blir tydelig for dem at de må lære seg nye ting og øve en hel del for å klare å gjennomføre ideen sin.

Relasjonen mellom studentene og oss faglærere endres også i en slik prosess. I skolehverdagen kan det ofte virke som det er vi som faglærere og

vår undervisning som står på spill. Vi tilbyr vår undervisning og studentene mottar og vurderer den, uten at de nødvendigvis ser seg selv som aktive bidragsyttere. I arbeidet med festen er det derimot de selv og deres arrangement som står på spill. Det virker som om studentene opplever at de trenger oss og vår kompetanse for å lage en bra fest, og flere gir tydelig uttrykk for at de er takknemmelige for vår veiledning i prosessen. Slike tilbakemeldinger motiverer selvfølgelig oss også til å yte mer.

Vi som lærere synes også det er motiverende å samarbeide med andre faglærere. Vi underviser ofte alene eller sammen med kolleger fra eget fagområde. I møte med lærere fra andre fag utfordres vi til å se faget vårt og bruken av det på nye måter, for å få til et best mulig resultat sammen. Slik kan et tverrfaglig temaarbeid også bli faglig utviklende for lærerne.

Å arrangere fest er et høydepunkt for studenter med lite musikk- og dramafaglig erfaring

Å oppleve en kreativ prosess: I motsetning til i den ordinære undervisninga, får studentene i dette prosjektet direkte kjennskap til

hvordan det er å være i en kreativ prosess over tid. Dette oppleves ikke alltid entydig positivt. Flere studenter ser for seg en gigantisk vegg av utfordringer i starten av et slikt prosjekt, noe som kan føre til at de blir passive i forhold til oppgaven. Andre har en tendens til å velge den første og beste løsningen, og så tviholde på denne. Vi har valgt å bruke forholdsvis mye veiledningstid i starten av prosjektet, slik at studen-

tene skal lære å ”slenge ut”, prøve og forkaste ideer. Samtidig lærer de noe om at en kreativ prosess vedvarer; at sluttproduktet kanskje ikke blir ferdig før i ”siste time”. Arbeidet med festen har nok resultert i både flere bølgedaler og høydepunkt enn man opplever i den vanlige undervisninga. Slike daler og topper – ”fra dyp frustrasjon til forventning og optimisme” – er nettopp noe av det man lærer å forholde seg til i et slikt prosjekt.

Å bli belønnet for innsatsen: Mange av studentene gruer seg til festen på forhånd, men når kvelden først er der og de opplever at festen og underholdningsbidragene blir positivt mottatt av gjestene, blir de utrolig oppstemte og fornøyde med seg selv.

Det gir noe annet å vise fram noe for gjester som har kommet for å hygge seg på fest, enn å vise noe i en undervisningssituasjon. Publikummet på festen har en mindre vurderende innstilling og studentene har laget gode rammer for egne presentasjoner ved å dekorere lokalet og plassere innslagene inn i en helhetlig festramme. Dette bidrar til å gi dem en følelse av å kunne lykkes i en fremføringssammenheng.

Etter prosjektet er ferdig får vi høre uttalelser som ”Jeg hadde aldri trodd at jeg kunne stå på en scene” eller ”Lydkomposisjonene våre høstes jo skikkelig proffe ut!” Studentene har fått til mye mer enn de hadde våget å håpe på forhånd. At de lager noe selv fra A til Å, at mange av dem bryter personlige barrierer ved for eksempel å gå inn i

en rolle eller synge for publikum, at de har jobbet hardt og løst oppgavene sammen, gir mange en helt ny opplevelse med fagene.

Når prosjektet skal oppsummeres og evalueres dagen etter festen, forsøker vi å fokusere på alt de har lært i løpet av prosessen, og dermed beholde den gode følelsen så lenge som mulig. Å kunne prestere i de estetiske fagene handler mye om å ”ha trua” og lyst til å gjennomføre krevende oppgaver. Når en selv opplever at en har strukket seg veldig langt og prestert langt mer enn forventet, er en ikke nødvendigvis så åpen for kritiske kommentarer.

Relevans for førskolelæreryrket? Selv om festen studentene arrangerer er rettet mot voksne mener vi oppgaven er

relevant i forhold til det arbeidet de skal ut i.

Ute i barnehagene er det i løpet av året en rekke arrangementer i forhold til ulike høytider i tillegg til for eksempel karneval, mørketidsfest og solfest. Mange av disse arrangementene har funnet sin form i den enkelte barnehage og gjennomføres relativt likt år etter år. Hvis temaet hadde vært å lage solfest for barn kunne nok studentene lettere havnet i gamle klisjeer. Å lage en voksenfest kan hjelpe dem til å løsrive seg fra tidligere erfaringer og tanker om hvordan en solfest i barnehagen ”skal” være. De nye forutsetningene hjelper dem til å tenke nytt rundt et velbrukt tema. Dette er en egenskap det er viktig å ha med seg ut i yrket. Når vi i ettertid evaluerer festen sier de fleste studentene seg enige i dette. De oppsummerer også at festen, med noen få justeringer, kunne vært gjennomført i en barnehage.

I tillegg til de erfaringene studentene gjør seg i forhold til å være i en kreativ prosess og å bruke de estetiske fagene i et temaarbeid, gjør de seg også viktige erfaringer på områder som gruppeprosess, samarbeid, ledelse og gjennomføring av større arrangementer. Dette er absolutt relevante erfaringer og kunnskaper å ha for en førskolelærer.

Relevant drama- og musikkundervisning? Noe av det viktigste vi kan oppnå i undervisningen vår, er at studentene våger å bryte egne barrierer og opplever at de har muligheter til å lykkes i både drama og musikk. Uten en slik opplevelse vil de ikke tørre å ta i bruk fagene ute i barnehagen.

I festprosjektet oppdager studentene at de kan få til flotte resultater til tross for få forkunnskaper i de estetiske fagene.

Et eksempel var da studentene skulle sette lyd til en soldekorasjon. Selv med minimale kunnskaper i musikkteori og relativt få praktiske ferdigheter i instrumentspill, klarte de å sette sammen en effektfull lydkomposisjon gjennom et repeterende meloditema på xylofon, akkompagnert av rytmeostinater og et vedvarende crescendo i cymbaler, triangler og basstromme.

Når fagene settes inn i en festsammenheng, kan det også utvide studentenes forståelse av hva det å holde på med musikk eller drama kan innebære. Å arbeide dramafaglig trenger for eksempel ikke være å dramatisere en historie, men kan være å bygge opp festens dramaturgi, tenke plassering i rom, sette lys eller arbeide med stemmebruk og presentasjonsteknikk.

Noen mener det kreves en solid kunnskap i det enkelte fag for å kunne benytte seg av det i en tverrfaglig sammenheng. Dette kan nok stemme til en viss grad, men vi opplever også at samarbeidet mellom fagene gir studentene flere strenger å spille på i temaarbeidet.

Ulike studenter kan bidra til festen med kompetanse og ferdigheter fra ulike fag og interesseområder, og til sammen blir 1+1 minst 3! ■

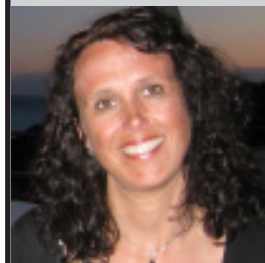
Bengt Arve Haugseth er Universitetslektor i musikk, UiT.

Marte Sverdrup Liset er Universitetslektor i drama, UiT.

Forumteater som forskningsstrategi: Mellom kunsten og vitenskapen

Det er mange som forsker på teater. Min ambisjon er å forske med teater.

/// Anne Eriksen

Jeg spør: Har forumteater et potensial som strategi i en aksjonsforskningssammenheng? Og kan denne teaterformen være et alternativ eller supplement til andre forskningstilnærminger? Disse spørsmålene er utgangspunkter for min artikkel *Emosjoner i dressur: Forumteater i problemløsning og aksjonsforskning* (1).

Publikumsdeltakelse: Hvorfor forumteater? Forumteater oppstod i Latin-Amerika, som et resultat av at publikum gav høylydt uttrykk for hvordan de ønsket at karakterene skulle handle i situasjoner i teaterforestillingene. De ble emosjonelt grepet og provosert av det de opplevde på scenen og ville bidra til at løsningen ble en annen enn spillet la opp til. Dette har utviklet seg videre til en teaterform der ulike handlingsalternativer utprøves i forhold til ei problemstilling, og brukes nå gjerne som metode for anskueliggjøring og problemløsning i ulike sammenhenger.

Forumteater forbindes gjerne med sin opphavsmann, den brasilianske teaterregissøren Augusto Boal. Det er det deltagende aspektet som gjør teaterformen til en velegnet forskningstilnærming. Og det er publikumsdeltakelsen som først og fremst skiller forumteater fra vanlig teater. Et skuespill med et brennaktuelt tema spilles. I dette spillet gjør hovedpersonen en eller flere ”feil”, som fører til en uforløst eller

Julie V. Eikeland, Stine Solbergnes og Stian Pedersen spiller forumteater. Foto: Anne Eriksen.

negativ slutt. Skuespillet gjentas, men nå kan publikum stoppe spillet, bytte ut hovedpersonen og prøve å få til en annen løsning enn den opprinnelige. Ofte intensiveres undertrykkelsen når noen prøver å bryte den, jevnfør hvordan det er i virkelighetens verden. Forumteater ledes av en spill-leder (joker), som har ansvar for å varme opp publikum, stille provoserende spørsmål og oppfordre til deltagelse og refleksjon.

Kunstens potensial for viten: I mitt FoU-arbeid ser jeg på forumteaterets slektskap med deltagende aksjonsforskning – med avdekking, reflektering og endring av virkeligheten. Begreper som *empowerment* og *emosjoner* er sentrale i dette arbeidet. Jeg har tatt utgangspunkt i forumspill jeg har deltatt i selv, men andre kilder er forskningsprosjekter som jeg har blitt kjent med gjennom litteraturstudier. Eksempler på tematikk i spillene er ungdom og seksualitet, og

ungdom i risikosonen.

Hvorfor er jeg så interessert i forskning med teater som strategi? Jeg er opptatt av kunstens potensial for å skape ny viten. Å lære gjennom innlevelse og emosjonell identifikasjon i kombinasjon med kritisk refleksjon har vært gjennomgangstemaer i flere av mine FoU-prosjekter. Forumteater krever både innlevelse og distanse. I første gjennomspilling kan publikum ha den totale innlevelsen, men i de neste oppfordres publikum til aksjon og reaksjon. Jeg ser klare likhetstrekk mellom jokerrollen og aksjonsforskningen. Jokeren skal være mest mulig nøytral, men også være en fødselshjelper for publikums ideer. Aksjonsforskeren må ha engasjement og være likeverdig med deltagerne, og – i likhet med jokeren – i en vekslings mellom å være i og utenfor. Tidvis lever jokeren/forskeren seg både inn i og identifiserer seg med deltakernes situasjoner og utfordringer,

men må også innta en mer distansert og analytisk posisjon.

Lærerstudenter: Jeg er i gang med et forskningsarbeid med forumteater for og med lærerstudenter. Det foreløpige forskningsspørsmålet er: På hvilken måte kan forumteater være en tilnærming til å belyse og til å arbeide med situasjoner som kommende lærere gruer seg for å møte? Undersøkelsen *Lærerviv sett med nordiske øyne* (2), viser at det særlig er tre områder som studentene trekker fram: Disiplinproblemer, adferdsvansker og tilpassa opplæring. I samarbeid med mine dramastudenter utarbeider jeg skisser til forumspill blant annet om disiplinproblemer. Spillene skal i neste omgang spilles for andre studenter, og utfordre dem til å teste ut handlingsstrategier for å komme ut av, og aller helst unngå å komme i situasjoner preget av makteløshet. Jeg fungerer som joker og forsker i prosjektet. Funnene vil bli sammenlignet med funn fra annen forskning på området. Jeg tror forumteater som forskningsstrategi kan gi noen svar som andre forskningstilnærminger ikke gir. ■

Anne Eriksen er førstelektor i drama, UiT.

1- Artikkelen er publisert i boka *Emosjoner i forskning og læring av Jakheln, Leming og Tiller (red.) Eureka forskningsserie nr. 1, 2009.*

2- *Bjarnadóttir, Brekke, Karlefors, Nielsen, Søndén.*

Et eksempel til etterfølgelse: Svenske komponiststudenter inviteres til å skrive verk for Kammerorkesteret Musica Vitae i Växjö.
Foto: MLI/Musica Vitae.

Nordisk samarbeid i komposisjon

Samarbeid, vekst og utvikling er stikkord for de nordiske og baltiske komposisjonsutdanningene for tiden. Nye nettverk etableres, og kunnskap deles.

■■■■ Krister Hansén

Komposisjonsutdanningene i Norden har de seneste tiårene ekspandert kraftig. Så sent som tidlig på 80-tallet kunne man i Sverige bare utdanne seg som komponist i Stockholm. I dag finnes denne muligheten på alle musikkhøgskoler samt på forberedende utdanning. Utviklingen har vært den samme i hele Nor-

den. Flere og flere har begynt å studere komposisjon samtidig som den teknologiske utviklingen på dataområdet har gjort det lettere å realisere sin musikk. Dette er en svært spennende utvikling som samtidig stiller noen nye krav til utdanningsinstitusjonene og den enkelte lærer.

Nytt nettverk: «Det er ikke en gang sikkert at man kan lære noen å komponere.»

Denne bomben slipper Rolf Martinsson, professor i musikkteori med arrangering og komposisjon ved Musikkhøgskolen i Malmö, retorisk i hodet på oss. Rolf er en av de mest framførte komponister i Sverige i dag, og siden 90-tallet har han jobbet svært aktivt

med å sprengre grenser mellom utdanningsinstitusjoner, komponister og utøvere, og komponister seg imellom. Nå er *CompositioNetwork* opprettet som et nettverk mellom komposisjonslærere i Norden og Baltikum. Man kan med fynd hevde at den tid snart er over hvor komponister kun markerte sitt revir.

Sammen er vi sterke: De ledende musikkhøgskolene i Sverige har samarbeidet om komposisjonsprosjekter med enkelte musikk institusjoner siden 1995. Dette fungerte svært bra og tanken om å utvikle kontaktene utenfor landet ble født. Sverige tok da ved hjelp av Rolf Martinssons drivkraft, initiativ til *CompositioNetwork*. Malmö stod i 2007 som vert for den første konferansen, deretter tok Oslo over, og høsten 2009 er det Odense som har innbudt til treff. Temaet i Odense blir: *Teaching composition at the conservatoire level in the Baltic and Nordic Countries*. Rolf Martinsson forteller hvordan det har seg at han tok initiativet til dette nettverket:

«Jag har känt att vi här uppe i Sverige och i Norden är ganska avskurna från det centraleuropeiska musiklivet och vi kan tillsammans bli starkare utåt om vi lär känna varandra bättre, dels att lärarna lär känna varandra bättre

men även att studenterna kan bilda sina egna nätverk.»

Fordelene med dette nettverket er mange, sier Rolf. På sikt kan det lede til større samarbeid. Vi kan invitere hverandre til felles prosjekter, og som gruppe kan vi diskutere ulike spørsmål; Bolognaprosessen, kjønnsperspektiv, hvordan man jobber med komposisjon, eller hva det måtte være.

Komposisjonspedagogikk: I løpet av de årene undertegnede har studert komposisjon, har jeg kunnet følge utviklingen fra et ganske innadvendt miljø til en stadig mer åpen situasjon. I dagens globale verden høres det kanskje litt overdrevet ut å si at det er noe unikt ved at man møtes for å utveksle kunnskap om komposisjonsundervisning i de nordiske og baltiske landene, men da skal man huske at det bare er 17 år siden den første utdanningen i komposisjonspedagogikk ble opprettet i Sverige. Det var faktisk etter påtrykk fra undertegnede til Musikkhøgskolen i Piteå, at komposisjonsprofessor Jan Sandström kunne drive gjennom denne reformen, ettersom han kunne påpeke etterspørsel. Til da hadde det bare vært mulig å studere komposisjon med fokus på egen skaping, ikke som et

pedagogisk fag. Rolf Martinsson får spørsmålet om det har vært ført diskusjoner innad i nettverket rundt hvordan man underviser i komposisjon:

«Vi har ännu inte börjat diskutera konkreta frågor kring hur man gör när man undervisar, men det är en fråga som kommer att komma upp; Hur arbetar man, hur möter man studenterna? Men det är lite för tidigt än att diskutera detta innan man har lärt känna varandra, och känner sig mer trygg med kollegorna. Det kan vara både svårt och utlämnande att tala om det.»

Kreativitet og kunnskap:

Det har eksistert teoriepedagogutdanning nokså lenge, men ettersom disse i hovedsak er innrettet mot emner som knapt kan sies å være kreative, er det interessant at disse diskusjonene omkring komposisjon nå føres blant komposisjonslærere i Norden og Baltikum. Man kan håpe at fokus i framtiden ligger nettopp på hvordan man håndterer og utvikler kreativiteten, samtidig som man formidler den omfattende kunnskapen som faktisk er utviklet i den vestlige kunstmusikken over lang tid. Denne skillelinjen mellom kreativitet og kunnskap har jeg selv støtt på. Blant annet fikk jeg i et intervju et spørsmål om jeg ikke allerede hadde studert *for mye*, når jeg søkte på diplomutdanningen i Stockholm.

Jeg spurte Rolf til slutt om det har vært noen diskusjoner om tradisjon kontra kreativitet i nettverket så langt: «Luca Francesconi, professor i komposition här i Malmö tog upp tråden om kreativitet kontra tradition och talade om att vi lever i en annan tid nu, och att vi inte kan påtvinga studenterna en viss estetik. Dagens studenter har andra intressen och behov som vi måste anpassa oss efter.»

Større prosjekter: En annen effekt av denne typen samarbeid er at det blir lettere for skolene å gjennomføre prosjekter i samarbeid med hverandre og andre musikk institusjoner. Det blir en annen tyngde bak et prosjekt når flere skoler står bak et samarbeid med et orkester enn om en enkeltstående utdanning banker på døren og skrapet litt med foten for å få til en utveksling. Dette har ikke minst vist seg i det vellykkede samarbeidet med kammerorkesteret *Musica Vitae* i Växjö der mange unge, blivende komponister fra hele Sverige har fått framført sin musikk.

Avslutningsvis kan det være interessant å spørre seg hvilke muligheter som åpnes for Musikkonservatoriet ved Universitetet i Tromsø om vi tar aktiv del i dette nettverket. Vi kan få kontakt med gjesteforelesere fra hele Norden, et økt samarbeid med de nordiske utdanningene i komposisjon, eller kanskje hjelp og råd hvis det skulle bli snakk om å videreutvikle komposisjonsstudiet i Tromsø. ■

Krister Hansén er komponist og høgskolelektor i hørelære, UiT.

Et knippe av våre lærere

Navn: Friederike Bischoff
Stilling: Universitetslektor i piano

CV: Utdannelse fra Musikhochschulen i Trossingen, Musikkonservatoriet i Tromsø, Karlsruhe, og Mannheim. Har studert piano og kammermusikk med Michael Uhde, Sergej Osadchuk, Andreas Pistorius og Paul Dan. Frilans pianist og pedagog i Tyskland, ansatt i Tromsø siden 2005. Har vunnet flere 1. priser i kammermusikalske konkurranser.

Prosjekter nå: Konserturné med *Jazz in Classic* i Tyskland sammen med fiolinisten Saskia Hiersche, *Transkontinental samspill* med Geir Davidsen, konsert med Malfred Hansen med musikk av Dvorák

Navn: Sissel Helland
Stilling: Universitetslektor i musikk

CV: Utdannelse fra Nordnorsk Musikkonservatorium i Tromsø, videreutdanning i kordireksjon og utallige kurs i direksjon bl.a. hos Eric Erikson, Gunnar Erikson, Kjell Seim mfl. Har undervist gitar og blokkfløyter ved Tromsø kulturskole 1978–1994. Har 30-årsjubileum som kordirigent for Sandnessund blandakor. Startet tilbudet med musikk for babyer i Tromsø i 1992.

Prosjekter nå: Underviser musikkdidaktikk for Pelu 1, Musikk i skole 1, desentralisert førskolelærerutdanning og vokal ensembleledelse for musikk 3.

Navn: Ragnar Rasmussen
Stilling: Førsteamanuensis i kordirigering

CV: Utdannet i kirkemusikk ved Trøndelag musikkonservatorium. Har studert kor- og orkesterdirigering hos bl.a. Eric Ericson, Colin Metters og Jorma Panula. Har tidligere undervist ved Trøndelag Musikkonservatorium, Toneheim og Norges Musikkhøgskole. Kom til Tromsø i 1999. Kunstnerisk leder for Vokal Nord, Kammerkoret Mimas og Norges Ungdomskor.

Prosjekter nå: Planlegger masterclass for kordirigenter i Kroatia, Italia-turné med Vokal Nord og Nederlands-turné med Norges Ungdomskor. Ellers står opprettelsen av et internasjonalt masterstudium i kordirigering i sentrum.

1. Lars Ove Haugen startet eget forlag i Vadsø, og vant Norgesmesterskapet i Poesislam 2007. Knut Olav Homlong har gitt ut en roman på Damm.
2. Kristin Eriksen Bjørn driver teatergruppa *Ferske scener sammen med Bengt Bjørn*. Har satt opp stykke av medstudent Bjørn Are Dypås. Knut Olav Homlong.
3. Professor Henning Wærp, teoriansvarlig på Forfatterstudiet 2002 - 08. Liv Lundberg og Bjørn Are Dypås.

«Verden, som har sin naturlige forlængelse i sproget, kommer til bevidsthed om sig selv, og sproget som har sin baggrund i verden, bliver til en verden i sig selv, til en stadig mere udfoldet verden. På den måde kan man sige; at man i digtningen forsøger at producere noget, som man allerede selv er et produkt af.»

Inger Christensen,
Hemmelighedstilstanden (2000)

Å sette ord på verden

/// Liv Lundberg

Skrivekunsten setter ord på verden, henter ord fra verden og gir dem tilbake til verden. For språket er produkt av menneskehjernen som igjen er resultat av naturens langsomme utviklingsarbeid. Kunsten er sprunget ut av naturen sammen med mennesket, uansett hvor kunstig den kan virke på sitt mest eksperimentelle eller avangardistiske.

Creative writing handler om skrivekunst som verk og som virksomhet, om skrivehåndverk og skriveprosesser, om å drive tekster fram fra uklare ideer og vage formspråk til ferdige skrivekunstverk. Verk som vil og kan fortelle eller synges om menneskets lyst og skam, skrekk og drømmer i sine medmenneskelige relasjoner, innrammet av materiellstruktur, naturformasjoner, klimaforhold og samfunnsdannelser.

Skriveprosessen består helst av tusen skritt fram og tilbake mellom frihet og kontroll, formløshet og struktur, begynnelse og slutt. Det kan være en fest å skrive når hånda løper foran bevisstheten, og man føler seg ledet eller drevet, inspirert eller beåndet, men det kan også være et slit, ikke bare å skrive godt, men å skrive i det hele tatt. Man

må kvinne seg opp, overvinne skrivehemninger, ta imot innfall og impulser med takk og følge minste motstands vei - eller i ren besluttomhet besvare en skriveoppgave med tidsfrist. Innenfor upersonlige ytre rammer kan nemlig et personlig stoff komme til uttrykk med umiddelbar friskhet, befridd fra klisjespråket vi vasser rundt i til daglig.

Det finnes ingen sikker plan eller metode som leder fram til et originalt diktverk, som bare kan oppstå i et personlig møte mellom indre liv og ytre verden. Først når man har tilstrekkelig råtekst på papiret, kan man begynne å bearbeide den med kaldt, analytisk blikk, som heller kunne virke hemmende enn fremmende i nedskrivningsfasen. Det er like forbausende vanskelig som helt nødvendig å trene seg opp til å skille det gode fra det mindre gode i egne tekster. Man må vaske vekk slagg og gjenkjenne gullkornene når man ser dem.

I juni 2003 skrev jeg en kronikk i Nordlys med overskriften: *Kunsthakultet i Tromsø*. Jeg argumenterte for at *Forfatterstudiet*, det eneste kunstfaget på et norsk universitet, som da hadde vært et utdanningstilbud på Humanistisk fakultet i ti år (riktignok bare annet hvert år), hadde et naturlig behov for kontakt med andre kunstfag. Jeg opp-

fordret UiT og Hitos, som hadde inngått avtale om fusjon, til å samle alle kunstfag på et fakultet. Det vil være en markant nyskapning - tydelig og radikal, skrev jeg og avsluttet med: «Det krever bare at Universitets styrende organer erkjenner at dette simpelthen er en visjon som kan virkeliggjøres.»

Jeg er begeistret over at visjonen nå er virkeliggjort.

Inspirasjonskilden for min visjon og argumentasjon har vært det 2-årige studiet i skrivekunst, *Litterær gestaltning*, på kunsthakultetet ved universitetet i Göteborg, som er det største i Norden med 8 kunstfag på studieplanen. *Litterær gestaltning* har verken Bachelor- eller Master-programmer, men har utviklet tilbud om forskerutdanning som i følge emnes beskrivelsen «behandlar former og forutsetninger for litterært skapande» og skal utdanne forskere med evne til å utdype og utvikle kunnskapsbasen på sitt fagområde, delta i skrivekunstens utvikling og/eller fremme utviklingen av undervisning i skjønnlitterær produksjon. Søkerne må ha solide kunstneriske erfaringer på det skjønnlitterære området og ha dokumentert interesse for reflekterende, forskningsrelaterte spørsmålstillinger og prosesser, tilsvarende Magister- eller

Mastergrad. Studiet tok opp sine to første doktorander i 2008.

Veileder for doktorandene er poet og litteraturviter Gunnar D. Hansson som også er ansvarlig for Poetikkseminaret (tidligere essaykurset) ved *Litterær gestaltning*. Han skriver i en artikkel i *ArtMonitor*, nr. 1 2007 (et tidsskrift om kunstnerisk forskning utgitt av Konstnærliga fakulteten ved Göteborgs Universitet), med tittelen *Behövs poetikk? Finns det regler? Är essäer konst?*, at skrivekunsten er det kunstuttrykket som mest påtakelig sysler med selvrefleksjon og teori. Det er mye vanligere at en forfatter også skriver kritikk og essayistikk, enn at for eksempel en musiker eller en billedkunstner gjør det. I språkmediet kan kunstneren og forskeren møtes i én og samme person.

Han skriver at diskusjonen om kunstnerisk forskning helst har dreid seg om mulighetene for en ny syntese av tradisjonelle kunstneriske og vitenskapelige arbeidsformer, som også angår akademisk aksept av et nytt, utvidet kunnskapsfelt. Men er det alltid nødvendig med noe nytt?, spør han og refererer til Johan Asplunds bok *Avhandlingens språkdrakt* (2002) som har eksempler på at *avarter* av normalforskning likevel har høstet institusjonell anerkjennelse. Asplunds bok er en poetikk for vitenskapelig framstilling, mener Hansson, og dens slektskap med estetiske problemstillinger er slående.

Framfor alt trengs en dyptgående diskusjon om framstillingsformer. Forskningens mål er å frambringe ny kunnskap, men det blir i liten grad diskutert hva kunnskapsformidling er og dermed kvaliteten på formidlingen. Hansson framhever særlig essayet, fordi det retter menneskets personlige blikk mot saklige såvel som subjektive forhold. Det binder person til sak. Essayets selvransakende og undersøkende holdning viser påtakelig slektskap med både kunstnerisk metode, kritikk og refleksjon, samt tar seg kunstens frihet til å hente inspirasjon fra ulike kunnskapsfelt og ulike skriftlige sjangere. Essayets innhold er dets funksjon og svarer til dets form.

Skrivekunsten setter ord på verden, henter ord fra verden og gir dem tilbake til verden.

En tilsvarende refleksjon rundt essayets egenart og betydning finnes i filosof Dag T. Anderssons essay *Erkjennelesform og framstillingsform*, gitt som

foredrag på Avdeling for kunstfag, Hitos (2000). Den stigende interessen for essayet som blandingssjanger og form-metode kan være uttrykk for at tradisjonelle akademiske mål for sannhet og objektivitet er problematisert.

Her kommer også poetikken inn. Det har alltid eksistert poetikker som normative eller beskrivende oversikter over hva tekster består av, både form- og innholdsmessig: Hvordan og hvorfor skriver poeten poesi? På et tidspunkt forsvant poetikken fra litteraturhistorien og ble erstattet av litteraturvi-

tenskapen, men er nå tilbake med full kraft og i sterkt utvidet forstand, i hvert fall i engelskspråklig diskurs, gjerne som erstatning for det litt alderstegne estetikk-begrepet. Hansson siterer fra en amerikansk kurskatalog: «What is poetics? (...) Poetry as process rather than as product. (...) Every doing carries the potential of something new, emergent, something not already predicated by poetics. Practice overtakes theory, practice changes theory.»

På *Litterær gestaltning* startet de *Poetikkseminaret* som forum for reflekterende praksis omkring kunsten å dikte, med fokus på diktverkene heller enn på teorien. Man kan undersøke det komplekse verkets minste bestanddeler og spekulere over dets motiver heller enn å nagle det fast til teoriens spikerbenk. Kunstneren og analytikeren kan samarbeide i en samtale om verkets hvorfor (syntese) og hvordan (analyse). Kognisjonsforskere har foreslått som et generelt kvalitetskriterium for kunstverk, at det forener størst mulig kompleksitet med størst mulig enhet.

Undervisningstilbud i skrivekunst er i liten grad formalisert, UiT tilbød det første poenggivende Forfatterstudiet i Norge, nå har Bø og Bergen fulgt etter. Men alle skriveverksted har fellestrekk basert på felles erfaring. Og alle sikter mot talentutvikling (det finnes ikke vidunderbarn i diktetkunsten). De beste skjønnlitterære debutantene i Norge de siste årene har gjerne gått på forfatterstudier i Bø, Bergen eller Tromsø (grunnkurs eller påbygging) eller på

Olderdalen asylmannskor

Asylsøkere i Nord-Troms lærer både språk og musikk ved å synge om torsk fra Lofoten.

■■■■ Tove Haugerudbråten

Olderdalen er kommunesenter i Gaivuotna/Kåfjord kommune i Nord-Troms og er ei lita bygd med ca 300 innbyggere. Stedet har barne- og ungdomsskole og er senter for Kåfjord kulturskole. Kommunesenteret har rådhus, et par butikker og kiosk Til denne lille bygda kom det høsten 2008 omtrent 30 asylsøkere; enslige menn i alderen 18 – 56 år fra blant annet Afghanistan, Irak, Eritrea, Nigeria og Palestina.

Unik sjanse: Bortsett fra språkopplæring er ikke aktivitetstilbudene i Olderdalen særlig mange, og ideen om å starte opp et mannskor ble sådd nokså umiddelbart. Som studieleder ved Avdeling for kunsthøgskolen, Musikkonservatoriet, og bosatt i Olderdalen (ukependler til Tromsø), med lang erfaring som dirigent for ulike kor, kunne jeg ikke la

denne sjansen gå fra meg til å prøve et helt nytt konsept. Tanken ble lagt fram for rektor i kulturskolen, språklærerne med flere, og vi fikk etter hvert positiv støtte og interesse for å prøve ut dette prosjektet.

Positiv mottakelse: Da studenter fra Faglærerutdanning i musikk ved konservatoriet skulle ha ei praksisuke i Kåfjord, var alt klart for å invitere til de første sangtimene. Mottaket, som er en filial av Skibotn asylmottak, stilte seg positive og de skulle samtidig sørge for bevertning til denne første samlingen. Jeg skulle sjøl lede denne aller første økta, mens studentene skulle observere og deretter prøve seg på egne opplegg dagen etter. Tiltaket ble utrolig positivt mottatt, og vi har etter dette hatt øvinger de fleste lørdager utover vinteren. Rektor i kulturskolen, Liv Rundberg, har vært en solid støttespiller og deltatt som akkompagnatør og dirigentvikar. Det har møtt fram 10-20 deltakere hver øvelse, alltid har noen nye dukket

opp mens andre er blitt borte, så størrelsen på koret har variert fra øvelse til øvelse. Imidlertid er det en solid kjerne på ca 10 sangere som er svært trofaste og ivrige.

Sang til UDI: Koret konserterte allerede på Samefolkets dag 6. februar, og bidro også med sang på en kulturdag i april der asylsøkerne selv inviterte til mat og underholdning. En gang i måneden er beboerne på besøk i Tromsø, og ved en slik anledning ble de invitert til Musikkonservatoriet for en liten øving og omvisning og kvitterte med lunsj-konsert. Da mottaket hadde besøk av UDI fra Narvik, tok de sjøl initiativ til å framføre et par sanger der en av asylsøkerne ledet og dirigerte gruppa. I juni dro vi på sangerstevne i Hammerfest.

Sangene vi har jobbet med har vært norske sanger, enkle barnesanger, gjerne med et refreng der vi kan få lagt til en enkel understemme. Vi har klapet og trampet og brukt kroppen som instrument, og dessuten lånt en elbass

Olderdalen asylmannskor synger for både det lokale publikummet og UDI. Foto: Tove Haugerudbråten.

som særlig en av beboerne har vært flittig å bruke. Vi har prøvd å drive litt enkel gitaropplæring, og nå har det blitt kjøpt inn et keyboard som kan benyttes i tillegg til gitar og bass.

Saueklipping: Framgangen og utviklingen er merkbart både språklig og musikalisk. Teksten gjennomgås grundig ved hjelp av overhead, oversettes til engelsk og videre til norsk ved hjelp av de i koret som kan engelsk og allerede har lært seg en del norsk. Nå synger de *Kråkevisen* fra Vesterålen der enkeltpersoner synger verset, med individuelle særtrekk. Vi synger *Kjerringa med*

staven og om både sau og torsk i *Kom skal vi klippe sauen i dag* og *Lofottorsken*. Dermed formidles kunnskaper om tradisjonelle næringer i regionen. Nå står *Ja vi elsker* og *Alle fugler* for tur og vi arbeider med program for framtidige arrangementer.

Prosjektet har følgende mål:

- å styrke sosialt samvær og utvide aktivitetstilbudet innad i gruppa
- å gjøre deltakerne kjent med norske kulturtradisjoner gjennom sang og musikaliske aktiviteter
- å utvide språklige ferdigheter ved å lære norske sanger

Arena for alle: Ved å delta på ulike kulturelle arrangementer i lokalmiljøet håper vi å utveksle kunnskap og forståelse mellom asylsøkerne og lokalbefolkningen. I samarbeid med kulturskolen har vi skapt en arena der alle kan være med uansett bakgrunn, språklige ferdigheter, eller kulturell og religiøs bakgrunn. ■

Tove Haugerudbråten er undervisningsleder ved Musikkonservatoriet, UiT.

Å skrive verden - forts.

Biskops-Arnö (ett-årig) eller i Göteborg (to-årig).

Eldrid Lunden, professor i skrivekunst ved Forfatterstudiet i Bø fra oppstarten 1984, har arbeidet for en bachelor i skrivekunst, uten å få gjennomslag for det på Høgskolen i Telemark. Hun gratulerer meg med flyttinga av "vårt forfatterstudium" til Kunstfakultet der det vil møte større forståelse for særpreg og økonomiske behov. Det vil være ambisiøst og kledelig for det nye Kunstfakultetet ved UiT å være først i Norge til å formalisere et studium i skrivekunst.

Kanskje først en 2-årig master-grad for studenter som har en bachelor-grad der Forfatterstudiets grunnkurs eller påbygging inngår, som studentene kan søke opptak på, og produsere et skjønnlitterært bokmanus som masteroppgave, supplert med nærliggende poenggivende emner.

Litterær gestaltning (med 350 søkere til 12 studieplasser) kan sies å være på masternivå, selv om de holder studiet åpent for alle skrivetalenter og ikke vil begrense opptaket til søkere med bachelor. De aller fleste studentene ved *Litterær gestaltning* får gitt ut bok i løpet av (eller etter) studiet hvis de ikke allerede har gjort det før de søker. Forfatterstudiet ved UiT kan og må lene seg tungt mot erfaring og ekspertise fra

Göteborg. Det er etablert faglig kontakt som bør utvides.

Den samlingsbaserte modellen som Forfatterstudiet ved UiT har hatt siden oppstarten, er av alle oppsummert som svært vellykket. Studentgruppene har bestått av folk i alle aldre fra hele landet med ulike erfaringsbakgrunn. Særlig mange voksne studenter med høy kompetanse fra ulike kunsthøgskoler har vært motivert til å dyktiggjøre seg i skriftforming, ut fra erkjennelse av at språket har en helt sentral posisjon i all menneskelig kommunikasjon samt i de fleste kunstformer.

Studentene pleier å elske Forfatterstudiet, konsist uttrykt av en 20-årig student fra Oslo: «Det er underlig at

vi kan bli så glad i hverandre på så kort tid!» Den samlingsbaserte distansemodellen setter studentene under tidspress. Tiden blir en dyrebart ressurs som må utnyttes maksimalt når de er sammen på tekstverkstedet for å lære av hverandres erfaringer, lære av nybegynnere som kan valse uforferdet i mange retninger, og av de modne som oppmuntres til å gå lenger inn i stoffet enn de før har våget. Studiet ønsker å framelske dristighet og presisjon, empati og ærlighet slik at studentene klarer å gi og ta imot nødvendig kritikk.

Avslutningsvis litt statistikk: Vel 30 (av cirka 90) forfatterstudenter fra UiT har utgitt skjønnlitterære bøker, noen få har utgitt sakprosa og/eller skrevet

musikkdramatiske tekster og historiske spill som er oppført, men ikke utgitt. Mange er født og oppvokst i nord, har bodd, studert eller jobbet i landsdelen, men bor her ikke lenger. Selv om det kan være enklere for forfattere å bo langt fra sentrum (enn for andre kunstnere), kan det fort føre til forglemmelse i vår tids markedsorienterte kamp om oppmerksomheten. Det må være soleklart viktig å styrke all skriftkultur i nord, både den skjønnlitterære og den saklige. Jeg mener språket danner fundament i all erkjennelse; som profesjonell leser og skriver av skjønnlitteratur er jeg overbevist om at ingen andre skriftformer bidrar så sterkt til forståelse av menneskelivet, ikke bare i form av virkelighetstro gjengivelser, men

som uforglemmelige, fengslende og skremmende framstillinger av det faktiske livet i en realistisk og fantastisk verden. ■

Liv Lundberg er forfatter og professor i skrivekunst ved Forfatterstudiet, UiT.

http://www2.uit.no/www/ansatte/organisasjon/studier/artikkel?p_document_id=68154&p_dimension_id=31184

Teater og musikk - og teatermusikk

Steigarheim
ungdomsteater spiller
forestilling med
musikk av Henning
Gravrok.
Foto: Bjørn Stenland.

Scenisk musikk er et fristed for fruktbart samarbeid mellom forskjellige yrkesgrupper, med det felles mål å skape et best mulig kunstnerisk uttrykk.

■■■ Henning Gravrok

Jeg velger å starte denne artikkelen med å ramse opp noen navn:

Grieg, Sommero, Kjelsberg, Monn-Iversen, Hellstenius, Berge, Solås, Nordheim, Haugland, Ludt, Moe, Kruse, Halmrast, Ore, Bibalo, Svendsen, Sæverud, Barrett, Jordan, Waring, Kverndokk, Skouen...

Et fellestrekk ved disse personene er at de alle har komponert scenisk musikk, og dette er utgangspunktet for denne artikkelen – i tillegg til en personlig undring over det jeg vil karakterisere som en beskjeden vektlegging av undervisning om scene-musikk i mange av musikkutdannings-institusjonene i Norge.

Jeg opplever dette fagområdet som et fristed for fruktbart samarbeid mellom forskjellige yrkesgrupper, på sitt beste uten noen form for konkurranse dem imellom, men med det felles mål å skape et best mulig kunstnerisk uttrykk. Dette fagområdet kan også være potensielt viktig økonomisk for frilanskomponister og musikere.

Opp gjennom årene har jeg hatt mange skjellsettende opplevelser, både som musiker, komponist og publikum i mitt møte med teateret som kunstnerisk arena.

I musikerrollen: Det å møte en instruks-

tør som spør meg: «Hvorfor spiller du dette, hva vil du fortelle med denne musikken, disse tonene, denne tiraden av jazzaktige skalarekker?», kan være ganske tøft der og da, men så, hvis man tør å gå inn i konteksten, kan man etter hvert forstå begrunnelsen for disse spørsmålene. Og enden på visa? - blir ofte at man er blitt musikalsk litt kloke-re, hvis man kan bruke et slikt uttrykk. Og kanskje fører denne teatererfarin-gen til at disse tonerekkene, som man har brukt så lang tid på å øve inn, får en litt mer kommuniserende form, også på jazzklubbene – i sitt hjemmemiljø.

I komponistrollen: I denne rollen er det nære samarbeidet med teaterinstruktørene, som vanligvis ikke behersker komponistenes musikalske vokabular, både en absolutt nødvendighet og en sosial og faglig utfordring av virkelig format.

Noen instruktører bruker andre komponisters musikk som eksempler, noen bruker spesielle instrumenter som de liker, farger, bilder, naturfenomener for å forsøke å forklare meg hva de er ute etter.

Mennesker som arbeider med ordet, kroppen og menneskelige relasjoner

som redskap er svært ofte berikende, meget krevende, og uvante å forholde seg til for oss komponister med et nært forhold til notestativet. Når jeg ser tilbake på min erfaring som komponist for oppsetninger i Radioteateret, Hålogaland Teater, Nordland Teater, Barnetimen i NRK og mange andre små grupper, er det alltid forholdet til instruktøren som har vært mest avgjørende for resultatet. Og instruktøren er den ubestridte sjefen på scenen. Så det gjelder å trø varsomt.

Et samarbeid med mennesker som på den ene side krever musikk som inneholder et forsterkende, fasetterende og emosjonelt utvidende element - og på den andre vil ha en nøytral lydkulisse som har den enkle funksjon å dekke over et sceneskift uten å angi noen retning i den dramaturgiske utviklingen i et teaterstykke, kan i tillegg til å være faglig berikende, også ofte gi et skikkelig skyv videre i ens personlige musikalske utvikling.

I publikumsrollen: Gjennom mine mange år i teaterbyen Tromsø var nok denne rollen den mest vanlige. Det er fra salen jeg har lært mesteparten av det jeg kan om teatermusikk, ikke

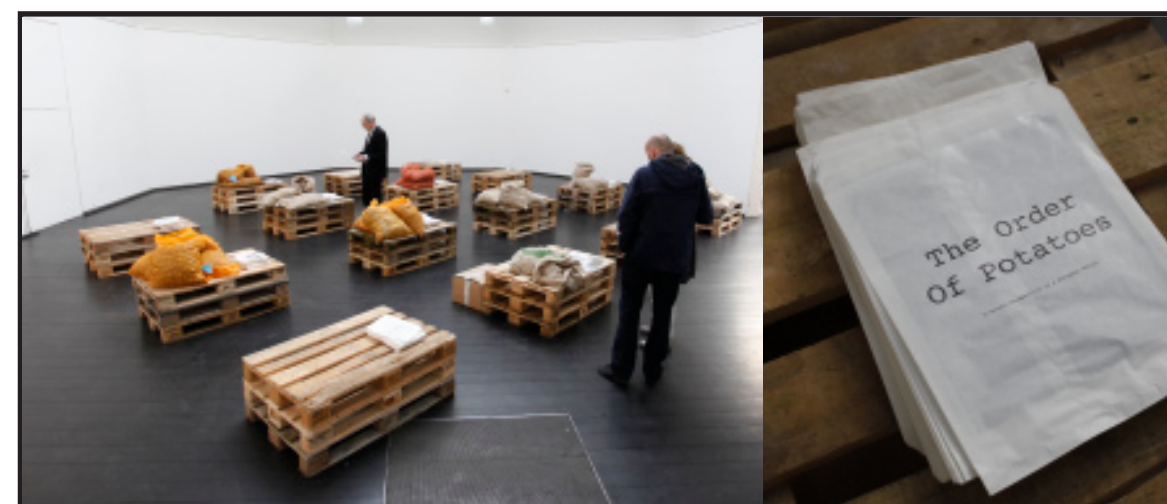
minst det forhold at fremføringen og den sceniske utformingen er helt avgjørende for hvordan budskapet blir mottatt. I perioden fra starten og utover på syttitallet da Hålogaland Teater manifesterte seg sterkest som en av landets ledende teaterscener, satt jeg ofte som fjotret i salen og opplevde *Krittringen* og alle de andre stykkene med Sverre Kjelsberg som komponist og frontfigur på scenen, sammen med et kobbelt av landets fremste yngre skuespillere.

I den samme perioden var Finn Ludt en nærmest genial nødvendighet som komponist i mange oppsetninger. Den mest kjente av dem var vel *Trost i tak-lampa* av Alf Prøysen, men best husker jeg personlig *Pendlere* av Arnljot Eggen. Begge disse to komponistene utviklet i likhet med andre av sine kolleger, helt særegne bidrag som teatermusikkunstnere. Og vi var heldige som hadde dem og deres oppdragsgivere som våre samtidige.

Og det meste av dette opplevde jeg altså i Tromsø, som etter min mening er som et teaterets Mekka; en smeltedigel. Jeg har i den anledning i lang tid nærmest drømt om et fremtidig varig samarbeid mellom to av landsdelens kulturelle flaggskip, Hålogaland Teater og Musikkonservatoriet - som jo begge er lokalisert i Tromsø.

Det hadde vært moro å prøve... ■

Henning Gravrok er førsteamanuensis i rytmisk saksofon, UiT.

A Potato Perspective on: The Order of Potatoes

■■■ Åsa Sonjasdotter

The Order of Potatoes is a rearrangement and actualisation of different presentations I've made on the subject of potatoes over the last few years. In a recent presentation in an exhibition at *Den Frie Udstillingsbygning* in Copenhagen, Denmark, I made available potato varieties that are prohibited for commercial circulation within the EU, and presented material on the historical journey that has led to the current state of order.

The potatoes' journey through Europe, from its first appearance as loot from Spanish Conquistadores' raids in South America in the 1500s, to its position today as genetically regulated plant material, contains many surprising details and conjunctions with major historical, political and economic transformations. Becoming an important foodstuff during industrialisation, the potato is one of the basic threads woven through the story of modern societal transformation.

Cultivated potato varieties are living historical material; they are carriers of information and knowledge from the past. Throughout history, the tubers have been bred to cater to our varying needs and desires, be it those of home-gardeners, small-scale farmers or corporate life science researchers. Some of this living history was available during the exhibition since it took place very appropriately during the potato-planting season; it was possible for visitors to collect samples of potato varieties that still exist but have been outlawed for commercial circulation, planting or further distribution.

The handing-out of marginalized potato varieties was an act that increased, in real terms, the genetic diversity that is currently kept locked away in gene banks. It could at the same time be understood as a symbolic distribution, highlighting a matter of urgent importance to Europe: The marginalisation and criminalisation of what capital interests define as 'disturbing elements'. ■

Åsa Sonjasdotter er professor i samtidskunst, UiT.

<http://www.potatoperspective.org/>

Studietilbud ved Universitetet i Tromsø - Det kunstfaglige fakultet

Masterstudier:

MUSIKKONSERVATORIET

- Master i musikkutøving 120 sp
- Master i horelære med didaktikk og praksis 120 sp (til godkjenning)

Bachelorstudier:

MUSIKKONSERVATORIET

- Faglærer i musikk (3 år)
- Musiker - Fagstudium i musikkutøving (4 år)
- Kunst- og kulturformidling (3 år)

KUNSTAKADEMIET

- Billedkunstner – Samtidskunst (3 år)

Halvårs- og årsstudier:

MUSIKKONSERVATORIET

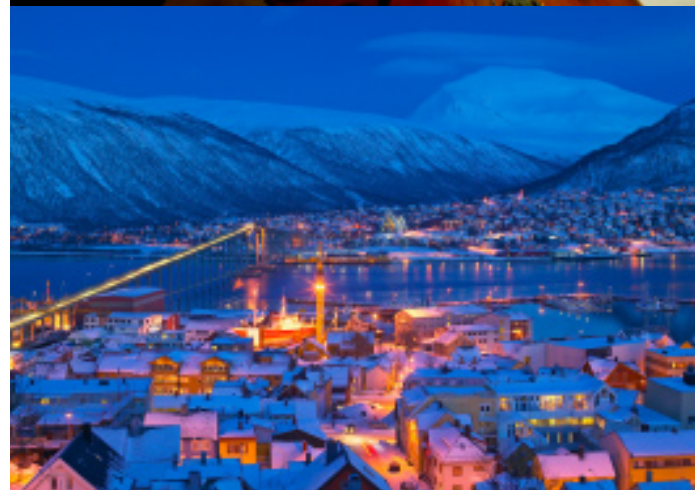
- Musikkutøving 1, 30 sp
- Musikkutøving 2, 30 sp
- Musikkutøving 3, 60 sp
- Akkompagnement, 30 sp
- Kammermusikk, 30 sp
- Instrument 2, 30 sp
- Rytmsk ensemble, 30 sp
- Ensembleledelse 1, 30 sp
- Korledelse 1, 30 sp
- Korledelse 2, 30 sp
- Komposisjon, 30 sp
- Musikkteknologi, 30 sp
- Horelære med didaktikk og praksis, 30 sp
- Komponering og arrangering med didaktikk og praksis, 30 sp
- Praktisk-pedagogisk studium, 60 sp
- Kunst- og kulturformidling, enkeltemner:
 - Om kunst og kulturformidling, 30 sp
 - Publikumsutvikling, 30 sp
 - Kulturprosjektledelse, 30 sp
 - Kunstformidling for barn og unge, 15 sp
 - Ledelse og kunnskapsutvikling i kunst- og kulturorganisasjoner, 15 sp
 - Musikkartistutvikling, 15 sp

LÆRERUTDANNINGEN

- Dans 1, 30 sp
- Drama 1, 2 og 3, 30 sp
- Muntlig fortelling, 30 sp
- Musikk i barnehage 1, 30 sp
- Musikk i skole 1, 2 og 3, 30 sp
- Musikk og drama i barnehage, 30 sp

KUNSTAKADEMIET

- Forfatterstudiet - grunnkurs, 60 sp
- Forfatterstudiet - påbygging, 30 sp

1- Sol på Studenthuset Driv i Tromsø. Foto: Isabell H. Stabell, UiT.
2- Drivende godt cellospill på Musikkonservatoriet. Foto: Yngve Olsen Sæbbe.
3- Tromsø by night (og snødriv). Foto: Visit Tromsø/Bård Løken.